

3.2. Євроінтеграційний потенціал Східного партнерства для України: проблеми та перспективи

План

- 1. Східне партнерство та його інтеграційний потенціал для України.*
- 2. Країни-партнери ініціативи «Східне партнерство».*
- 3. Основні тренди співпраці в рамках Східного партнерства.*
- 4. Десятиліття Східного партнерства: існуючі виклики та шляхи їх мінімізації.*
- 5. Грудневий 2021 р. саміт Східного партнерства та його результати.*

Оскільки стратегічними пріоритетами зовнішньої політики України залишаються європейська та євроатлантична інтеграція, участь нашої держави в програмах та ініціативах європейської спільноти відіграє надзвичайно важливу роль. Саме тому програма ЄС «Східне партнерство» (Eastern Partnership) використовується Україною для поетапного виконання 20 пріоритетів у різних сферах життєдіяльності.

Проект «Східне партнерство», запропонований Польщею і Швецією 26 травня 2008 року і офіційно затверджений Європейською Радою 19-20 березня 2009 року, цього ж року був уведений в дію на саміті Східного партнерства 7 травня в Празі.

Відомо, що Східне партнерство офіційно має у своєму складі аж 34 члени: 27 держав ЄС, сам Євросоюз як структуру та шість умовних сусідів ЄС у Східній Європі

– Україну, Молдову, Білорусь, Грузію, Азербайджан та Вірменію. Йдеться про умовних, бо три останні держави насправді не є сусідами ЄС, дві останні не мають навіть морського сполучення з Євросоюзом, Вірменія географічно повністю перебуває в Азії, а Азербайджан має геть не європейську ідентичність.

Така собі «збірна солянка» держав з дуже різними інтересами. Та ЄС це не засмучувало. Там пояснили, що хочуть активізувати співпрацю держав-партнерів, на кшталт України, не тільки з Брюсселем, а й між собою.

Головна мета проєкту – зближення ЄС із шістьма країнами – Україною, Молдовою, Азербайджаном, Вірменією, Грузією та Білорусією. Основа співпраці – посилення двостороннього та багатостороннього співробітництва ЄС із східноєвропейськими партнерами та між ними самими і надання учасникам проєкту допомоги в реалізації завдань європейської інтеграції на основі здобутків, досягнутих у процесі Європейської політики сусідства (ЄПС).

Мета Східного партнерства - співробітництво його учасників з ЄС у рамках оборонної та економічної політики Євросоюзу. А перспектива цієї співпраці – включення в Економічне співтовариство сусідства, що є кроком до повноцінної участі в економіці ЄС. Не до «повноцінного членства», а саме до «повноцінної участі» – щось на кшталт законодавчого закріплення статусу «європейської держави», виходячи з географічної карти Європи. В економічному плані країнам Східного партнерства обіцяно створення в перспективі зони вільної торгівлі окремо з кожною з них, але не загальної вільної торгової зони. Найбільш деталізована та значна за обсягом частина програми Східного партнерства – енергетична безпека, цілі якої такі:

1. Реалізація довгострокової стратегії енергопостачання і транзиту.

2. Регіональна інтеграція енергетичної інфраструктури країн Східного партнерства (нагадування про необхідність закриття АЕС у Медзаморі, Вірменія).

3. Повна інтеграція енергетичного ринку України в енергетичний ринок ЄС, одним із позачергових завдань якої є реконструкція транзитних нафто- та газопроводів в Україні, включаючи моніторинг постачань, і також із застереженнями про оцінювання рівня ядерної безпеки всіх атомних електростанцій України, що знаходяться в експлуатації.

4. Конвергенція енергетичної сфери Азербайджану – єдиного учасника Східного партнерства, що експортує вуглеводні до ЄС – із енергетичним ринком ЄС та її інфраструктурна інтеграція до ЄС.

5. Кооперація енергетичного сектора Білорусі з ЄС і реформи в цьому секторі, а також залучення його до вуглеводного транзиту через Білорусь до ЄС.

Загалом програма робить особливий акцент на транзитному статусі учасників досліджуваного партнерства.

Ставлення ЄС до країн партнерства як «підшефних» виявляється також і в тому, що ЄС не задовольнив усі вимоги країн-учасниць програми. Наприклад, Грузії та Азербайджану не вдалося внести в проект заключного комюніке саміту положення про необхідність поваги до територіальної цілісності країн, що беруть участь у програмі.

Обсяг фінансування цього проекту засвідчує, що Європа має можливість «за невелику плату отримати додатковий вплив у регіоні». Бюджет Східного партнер-

ства з 2010 по 2013 р. становив 600 млн. євро на 6 країн, за нерівномірного фінансування програм із кожною з них. Забезпечення впливу в південному від Європи напрямі оцінюється ЄС у 16 млрд. євро в період з 2007 по 2013 р. Навіть з урахуванням різної кількості країн – до числа учасників Середземноморського партнерства входять усі 27 держав Євросоюзу та 16 партнерів у всьому Південному Середземномор'ї та на Близькому Сході, і більш тривалого терміну фінансування – різниця більш ніж суттєва.

Східне партнерство – проєкт, що сприймається неоднозначно як на Сході Європи, так і на Заході. Німеччина і Франція не хочуть, щоб східноєвропейські країни вважали його кроком на шляху до набуття повноправного членства в Європейському Союзі. А на Сході Європи, у тій же Україні, дивляться на нього з неприхованим розчаруванням, як на проєкт, що посилює «політику добросусідства» і практично перекидає будь-які перспективи на вступ до ЄС.

Проєкт «Східне партнерство» не передбачав надання його учасникам перспектив членства в ЄС. Він став тимчасовим компромісом у протиріччі інтересів Польщі та Німеччини. Через цей проєкт Польща планувала трансформувати давнє історичне прагнення до домінування на Сході. В той же час частина аналітиків і науковців припускали можливість надання країнам-членам Східного партнерства перспективу членства в ЄС.

Але в травні 2009 року на установчому саміті Східного партнерства в Празі європейські політики чітко дали зрозуміти, що їх нова ініціатива зовсім не передбачає майбутнього членства в Євросоюзі.

Однак багато європейських аналітиків і експертів критикують Євросоюз за те, що, з одного боку, у його керівників так і не вистачило сміливості зробити головний крок назустріч – **пообіцяти перспективу членства, а з іншого – реформувати Східне партнерство як таке.** За більш ніж десять років, завдяки Східному партнерству, Україна, Грузія і Молдова вже підписали DCFTA і отримали безвіз. Тому бажання почути про перспективу членства в Києві, Кишиневі та Тбілісі виглядає абсолютно логічним.

Саміт Східного партнерства 24 листопада 2017 року у Брюсселі став етапною подією для подальшого розвитку ініціативи. Результатом цього заходу стало прийняття спільної декларації, в якій, зокрема, зазначалося⁴⁴:

- **П. 12.** Учасники саміту вітають підтримку ЄС Східного партнерства, яка надається за допомогою повного і спрямованого використання Європейського інструменту сусідства, включаючи програми транскордонного співробітництва та інші наявні фінансові інструменти.

- **П. 18.** Міжлюдські контакти, в тому числі у питаннях освіти, молоді, культурних та наукових обмінів та мобільності, зближують суспільства. Учасники саміту вітають ефективне функціонування безвізових режимів з ЄС для Молдови, Грузії та України.

У той же час саміт не приніс тих результатів, на які очікували країни-учасниці, зокрема і Україна. Східне партнерство не могло стати тим форматом, який додасть нових смислів європейській інтеграції України.

⁴⁴ URL:<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/11/24/7074139/>

Загалом саміт Східного партнерства 2017 року оголиив питання стратегічного вакууму стосовно подальшого розвитку чільного напрямку зовнішньої політики нашої держави⁴⁵.

Були відхилені чи мінімалізовані анонсовані перед самітом сміливі ініціативи. Від амбітного «Плану Маршалла для України», розробленого з ініціативи та сприяння литовських партнерів, який ще навесні обіцяв істотні нові стимули для євроінтеграційної політики України, в документі залишилася побіжна згадка про зовнішній інвестиційний план. Ініціатива «Східне партнерство плюс», що передбачала можливість більш тісної співпраці асоційованих з ЄС держав (Україна, Грузія, Молдова) і була рекомендована Європейським парламентом, не знайшла підтримки на рівні глав держав та урядів.

Стан реалізації політики Східного партнерства, його плюси і мінуси для України було детально проаналізовано з нагоди 10-річчя запровадження проекту⁴⁶. **Зокрема до плюсів для нашої держави варто віднести такі:**

- налагодження сталого співробітництва країн Східної Європи, без Росії, під егідою Європейського Союзу;
- стала формалізована присутність ЄС у регіоні Східної Європи;
- додатковий міжнародний майданчик для залучення уваги до питань, які цікавлять Україну в контексті європейської інтеграції та регіонального співробітництва;

⁴⁵ URL:https://dt.ua/international/stiykist-stabilnist-stagnaciya-tri-s-shidnogo-partnerstva-261758_.html

⁴⁶ URL: <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/vostochnomu-partnerstvu-desyat-let-chto-poluchila-ukraina-i-budet-li-es-peresmatrivat-svoyu-politiku-1205243.html>

- розвиток міжпарламентського співробітництва в форматі Євронест;
- посилення контактів між громадянськими суспільствами країн-партнерів і країн-членів ЄС у площині Форуму громадянського суспільства Східного партнерства;
- ініціювання різних регіональних проєктів, навіть якщо вони не охоплюють всі країни Східного партнерства.

До мінусів варто віднести: обмеження амбітних цілей України щодо членства форматом Східного партнерства; відсутність сталого фінансування ініціативи Східного партнерства; слабкість безпекової складової і обмеження її питаннями внутрішньої безпеки; нездатність ЄС запропонувати країнам-партнерам щось більше, ніж просто співпраця, що дозволяє Росії утримувати частину цих країн в орбіті російських інтеграційних форматів – Митний союз, ЄврАзЕС, ОДКБ, СНД.

Насправді Східне партнерство не має чітко вираженої кінцевої мети. Це формат регіонального співробітництва під егідою ЄС. Хоча в документах Східного партнерства декларується політична асоціація та економічна інтеграція, що слід розуміти як прагнення ЄС створити зони вільної торгівлі з усіма країнами-партнерами і мати політичний вплив на них. Для, власне, Брюсселя метою Східного партнерства є створення простору безпеки і стабільності на схід від кордонів ЄС, і ця мета досить чітко проглядається в Загальному робочому документі ЄС «Східне партнерство – 20 очікуваних досягнень до 2020 року: фокусуючись на головних пріоритетах і реальних результатах», який став досить конкретним щодо завдань Схід-

ного партнерства. Членство будь-якої країни-партнера – табу для Східного партнерства. З одного боку, Євросоюз не готовий запропонувати членство жодній з країн Східного партнерства, включаючи Україну.

Уже зараз і в ЄС, і в окремих країнах-партнерах, насамперед в Україні, йдуть обговорення, що робити зі Східним партнерством далі, коли має завершитися імплементація завдань, визначених у документі «Східне партнерство – 20 очікуваних досягнень до 2020 року».

Сьогодні очевидно, що в Східному партнерстві потрібно дотримуватися закладеного в ньому принципу диференціації «більше за більше». Якщо всі країни будуть прирівнюватися до одного знаменника, як це робиться зараз, то який стимул для країни-партнера просуватися далі по шляху європейської інтеграції? Очевидно, що таким стимулом має бути багаторівневе співробітництво.

Один рівень Східного партнерства повинен бути загальним – спільним для всіх країн-партнерів. Але повинні бути і інші рівні для країн, які досягли більшого. Тому для трьох країн Східного партнерства, які підписали Угоди про асоціацію з ЄС – України, Молдови і Грузії – потрібен додатковий формат співпраці, який повинен бути відкритим для інших трьох країн, які зможуть до нього приєднатися після підписання Угод про асоціацію з ЄС. Для України, Молдови і Грузії важливо визначити кінцеву мету – членство в ЄС – як і проміжні цілі. Ними можуть бути, наприклад, приєднання до цифрового і енергетичного союзу ЄС або Шенгену⁴⁷.

⁴⁷ URL: <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/vostochnomu-partnerstvu-desyat-let-hto-poluchila-ukraina-i-budet-li-es-peresmatrivat-svoyu-politiku-1205243.html>

Аналіз стану реалізації ініціативи «Східне партнерство» дає підстави стверджувати, що такий формат регіональної співпраці учасників проекту поки що не дає відчутних результатів у виконанні першочергових завдань євроінтеграційного руху України. **Тим паче, після війни Вірменії й Азербайджану постає питання взаємовідносин між цими країнами, а також мігрантської кризи на кордонах Білорусі, Польщі та України у листопаді 2021 р. Білорусь, як відомо, вийшла із Східного партнерства 28 червня 2021 р. після санкцій Європейського Союзу.**

Доцільно було б передбачити відпрацювання і впровадження багатостороннього механізму захисту критично важливої інфраструктури в країнах ЄС і Східного партнерства у транскордонному чи регіональному сегментах і створити міждержавну безпекову платформу з протидії сучасним гібридним загрозам та врегулювання затяжних конфліктів. Вирішення цих питань може надати додаткову вартість ініціативі Східного партнерства⁴⁸.

В умовах анексії Криму та війни на сході України перед нашою державою відкриваються нові перспективи співпраці в рамках Східного партнерства⁴⁹.

Перше – посилення безпеки.

Актуальність посилення безпеки для країн Партнерства – річ очевидна. Яскравим доказом тому є наявність територіальних конфліктів у п'яти з шести країн-учасниць програми.

⁴⁸ URL:<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/11/20/7073879/>

⁴⁹ Безпека Східного партнерства: які перспективи відкриті для України. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/03/5/7120304/>

Актуально це й для України, де військові дії та людські жертви на сході країни не зупинились, а анексія Росією Криму й далі залишається одним із ключових питань національної безпеки.

Варто розуміти, що контекст та платформа Східного партнерства включає в себе чимало сталих напрямів посилення співпраці. Проте зараз у нашої країни є шанс для просування нових цілей і напрямів безпекової кооперації, на котрих частково наголосив також й ЄС.

Серед них варто виділити й ті, котрі самотужки розвивати практично неможливо. Йдеться про кібербезпеку, реінтеграційну політику та протидію сучасним гібридним та терористичним загрозам.

Друге – реінтеграційна політика.

Для України, Грузії та Молдови є багато спільних завдань.

Усі три країни підписали угоди про асоціацію з ЄС, мають безвізовий режим. І всі три мають непідконтрольні території, незаконні збройні формування та загрози подальшої агресії зі сторони РФ. І питання співпраці у рамках Партнерства для них – не нове.

Усі три країни вже мають співпрацю на рівні профільних інституцій.

Третє – військова освіта та наука.

Системи військової освіти в Україні та ЄС суттєво відрізняються. На усіх трьох країнах-підписантах УА так чи інакше лежить пострадянський спадок бюрократизованої системи військової освіти.

Це суттєво гальмує не лише впровадження елементів спільної безпеки та оборони ЄС (СПБО), але й

не дозволяє отримати практичну можливість глибшої співпраці.

Четверте - протидія тероризму та гібридним загрозам.

Превенція радикалізації та протидія тероризму – важлива сторона сучасних світових загроз.

Терористичні загрози для України – це, звісно, перш за все, російська агресія у формі псевдодержавних утворень ЛДНР. Радикалізація місцевого населення, мобілізація до лав квазіформувань, інформаційна пропаганда – це актуальні проблеми та загрози для безпеки всього регіону.

Східне партнерство тут також може бути ще однією платформою для дослідження та обміну практиками й інформацією щодо таких загроз. Аналітика та оперативний обмін інформацією в цьому контексті надзвичайно важливі.

П'яте - військово-промисловий комплекс.

Залучення до проєктів військово-промислового комплексу для України – ще одна потенційно важлива мета для подальшого поглиблення безпекової співпраці з ЄС.

Ключовою метою тут однозначно є просування залучення України та інших країн Партнерства до проєктів Постійного структурованого співробітництва (PESCO). Пріоритетними можна вважати ті, де Україна має власні промислові потужності, а також найбільш актуальні з точки зору потреби технічної модернізації.

Варто зазначити, що з 2020 року до проєктів PESCO можуть бути залучені треті країни, що відкриває вікно

доступу для країн Партнерства, проте, беззаперечно, спільне платформове залучення у форматі «PESCO+» як посилить можливості такого залучення (оскільки перш за все розширення участі було створене для Великої Британії), так і дозволить сфокусуватися на проектах, що актуальні саме у східноєвропейському та чорноморському регіонах.

Безумовним є й те, що чимало сучасних загроз не можуть бути вирішені всередині однієї країни, а актуальність досвіду та потреба підтримки з боку західних партнерів – лише ще один доказ для проведення співпраці.

Через багаторівневість та велику кількість безпекових інституцій ЄС, транскордонність терористичних загроз та спільність потенційних викликів у цій сфері саме Східне партнерство є оптимальним рішенням для постійної співпраці.

І ще один резерв для України у спробі Польщі створити партнерство держав від Балтійського до Чорного та Адріатичного морів, спрямоване на поглиблення інтеграції країн Центральної та Східної Європи. Підстава для такого прогнозу – проект «Тримор'я», що об'єднує 12 країн Центрально-Східної Європи: 4 країни Вишеградської групи, країни Балтії, Австрію, Хорватію, Румунію, Словенію та Болгарію. Ці держави, крім Австрії, мають кілька спільних знаменників, таких, як спільне минуле та членство в НАТО, отримане до вступу в ЄС. На жаль, у переліку країн «Тримор'я» відсутня Україна, попри запевнення сусідів співпрацювати та разом вирішувати спільні проблеми, в тому числі і безпекового характеру.

Враховуючи реальну ситуацію невизначеності у подальшій стратегії Східного партнерства, особливо

після війни Вірменії та Азербайджану, а також позиціювання Білорусії з орієнтирами на створення союзної держави разом із Росією, - назріла гостра необхідність чітко визначити пріоритети України та її місце і роль у Східному партнерстві.

Саме тому в 2021 році напередодні грудневого саміту партнерства Україна сформулювала своє бачення перспектив партнерства. Три країни хочуть просування програми Східного партнерства та закликають відкрити для них «нові горизонти».

Восени 2021 р. міністри закордонних справ України, Грузії та Молдови написали спільний лист до керівництва Євросоюзу, у якому закликали до нового етапу співробітництва у рамках програми Східне партнерство та поглиблення інтеграції.

«Спільним посиленням асоційованих партнерів було і є те, що ЄС має відкрити нові горизонти співпраці для зацікавлених та відданих партнерів Східного партнерства, що сприятиме їхньому ще більшому зближенню з Європейським Союзом з погляду поглиблення політичного діалогу, економічної та секторальної інтеграції», – йшлося у повідомленні в листі.

Три країни також заявили про необхідність розвитку співробітництва з Євросоюзом у таких сферах, як транспорт, енергетика, правосуддя, стратегічні комунікації, охорона здоров'я та інше. У листі наголошено на ролі ЄС у питанні мирного вирішення конфліктів⁵⁰.

На зустрічі в Брюсселі 15 листопада 2021 р. за участі глав МЗС ЄС та країн Східного партнерства було зазна-

⁵⁰ Україна, Грузія та Молдова закликають ЄС поглибити інтеграцію.
URL: <https://korrespondent.net/ukraine/4322766-ukrayna-hruzyia-y-moldova-pryzyvauit-es-uhlubyt-yntehratsyui>

чене наступне: за результатами цього ювілейного саміту (у грудні) **Східне партнерство вийде на новий виток розвитку, або воно залишиться як формат, але буде все складніше пов'язувати з ним якісь конкретні надії та прагматичні очікування.**

Було також озвучено три очікування України від подальшого функціонування формату:

- **По-перше**, щоб ЄС чітко задекларував свою амбіцію щодо розвитку відносин з учасниками Східного партнерства, тобто куди ми рухаємося.
- **По-друге**, щоб Європейський Союз визнав «асоційоване тріо» України, Грузії та Молдови і повноцінне застосування до цих країн принципу «більше за більше».
- **По-третє**, і, напевне, з точки зору стратегії найголовніше: ми хочемо, щоб країни Європейського Союзу не дивилися на нас, на Україну, Молдову і Грузію, і на розвиток відносин з нами, через призму їхнього бачення Росії і російської політики. Ми - три самодостатні країни, які мають чіткі амбіції і чіткі зобов'язання з ЄС, і наші відносини є цінними самі по собі», – зазначив очільник МЗС України⁵¹.

Важливим кроком актуалізації проблематики Східного партнерства стала зустріч очільників урядів України, Грузії та Молдови 25 жовтня 2021 р. Вони провели онлайн-зустріч у рамках підготовки візиту «асоційованого тріо» до інститутів ЄС. Під час розмови сторони окреслили пріоритети тристоронньої співпраці.

⁵¹ Кулеба озвучив три очікування України від формату «Східного партнерства». URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2021/11/15/7314062/>

Важливим етапом перезавантаження взаємовідносин з ЄС став 6-й саміт Східного партнерства в Брюсселі. Президент України Володимир Зеленський під час візиту зустрівся з керівництвом Європейського Союзу, а також провів переговори з президентом Франції Е. Макроном і новим канцлером ФРН О. Шольцем. Обговорювались питання перспектив Східного партнерства, війни на Донбасі і дієвість нормандського формату.

Президент України висловив надію на суттєві зрушення у цих питаннях у 2022 р., коли Франція буде головувати в Євросоюзі. Серед важливих ініціатив України на саміті особливу увагу учасників привернуло:

– укладання двосторонніх домовленостей із державами ЄС про європейську перспективу України. Це нова ініціатива нашої держави на шляху до євроінтеграції;

– проголошення «асоційованого тріо» України, Грузії та Молдови, яке має стати новою хвилею розширення Євросоюзу;

– підписання спільної заяви глав держав / урядів «асоційованого тріо» Грузії, Молдови та України за підсумками 6-го саміту Східного партнерства.

– оприлюднення ініціативи щодо створення постійного формату координації між країнами «асоційованого тріо» та інституціями ЄС з питань вирішення конфліктів; створення посади спеціального представника, уповноваженого реалізовувати політику ЄС щодо затяжних конфліктів у ширшому регіоні Чорного моря; додавання безпекового виміру до формату Східного партнерства.

– **порушення** питання залучення політичної підтримки Польщі та країн Балтії щодо поглиблення безпечної співпраці України з ЄС, а також можливе розгортання військової дорадчо-тренувальної місії ЄС в Україні або призначення спеціального представництва ЄС щодо Криму та Донбасу.

– **перезавантаження** стратегічних позицій СП з метою наближення до ЄС після визнання «асоційованого тріо»⁵².

Формально заявку трійки підписали тільки Україна, Молдова та Грузія, ЄС не є стороною документа. Але низка держав підтвердила ініціативу тріо. Наразі є підтримка Австрії, Словаччини, Словенії, Фінляндії, Хорватії, Чехії та – особливо позитивна новина – Нідерландів. Зважаючи на те, що остання країна має непростий досвід блокування Угоди про асоціацію у 2016 році, навіть неофіційна підтримка перспективи зближення України з ЄС з їхнього боку є хорошою новиною⁵³.

Перелічені ініціативи, що стали основою перезавантаження Східного партнерства, були підтримані керівниками ЄС, в той же час ніяких обіцянок щодо членства в ЄС члени Східного партнерства не отримали.

⁵² Підсумки саміту «Східного партнерства»: підтримка лідерів ЄС та заява «Асоційованого тріо». URL: <https://suspilne.media/189880-pidsumki-samitu-shidnogo-partnerstva-pidtrimka-lideriv-es-ta-zaava-asocijovanogo-trio/>

⁵³ Визнання на перспективу: про що домовлявся Зеленський під час саміту в Брюсселі. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/12/16/7131629/>

Про амбітність «асоційованого тріо» свідчить положення спільної заяви, яка наводиться нижче⁵⁴.

Ми, глави держав та урядів Грузії, Республіки Молдова та України, зустрілися сьогодні у Брюсселі на полях 6-го Саміту Східного партнерства і зробили таку заяву.

Ми привітали Спільну декларацію Саміту Східного партнерства «Відновлення, стійкість і реформування», оприлюднену сьогодні у Брюсселі, і, схваливши довгострокові політичні цілі та новий перелік пріоритетів на період після 2020 року, підтверджуємо нашу тверду прихильність стратегічній, амбітній та далекоглядній політиці Східного партнерства, заснованій на спільних фундаментальних цінностях, взаємних інтересах, на спільній власності та відповідальності. Ми привітали схвалення на Саміті Східного партнерства Економічного та інвестиційного плану для Східного партнерства, що містить конкретні флагманські ініціативи для країн-партнерів.

Ми ще раз наголосили, що ініціатива «асоційоване тріо», яка просуває європейський вибір, європейські прагнення та європейську ідентичність своїх народів, покликана посилити співпрацю з питань європейської інтеграції, залишається відданою подальшому стратегічному розвитку Східного партнерства відповідно до принципів диференціації та інклюзивності.

Ми підтвердили нашу тверду відданість подальшому зміцненню політичної асоціації та економічної інтеграції Грузії, Республіки Молдова та України з Європейським Союзом, зокрема шляхом продовження тісної

⁵⁴ Спільна заява глав держав/урядів «асоційованого тріо» – Грузії, Республіки Молдова та України за підсумками 6-го саміту Східного партнерства. URL: <https://www.president.gov.ua/news/spilna-zayava-glav-derzhavuryadiv-asocijovanogo-trio-gruziyi-72097>

співпраці з метою зміцнення верховенства права та просування реформ для досягнення відповідності Копенгагенським критеріям.

Ми нагадали, що згідно зі статтею 49 Договору про Європейський Союз будь-яка європейська держава, яка поважає цінності, зазначені у статті 2 Договору про Європейський Союз, і зобов'язується їх просувати, може подати заявку на вступ до Європейського Союзу.

Ми визнали необхідність посилення співпраці «Асоційованого тріо» з ЄС з метою посилення координації між ними з питань, що становлять спільний інтерес, пов'язаний із просуванням європейської інтеграції, включно з визнанням Європейським Союзом європейської перспективи «асоційованого тріо».

Ми наголосили, що, зважаючи на позитивний досвід неформальних міністерських зустрічей щодо ПВЗВТ, «асоційоване тріо» сподівається на розширення галузевого співробітництва з ЄС у інших сферах, зокрема з питань «зеленого» та цифрового переходів, сполученості, енергетичної безпеки, юстиції та внутрішніх справ, стратегічних комунікацій та охорони здоров'я.

Ми готові докласти всіх зусиль для посилення співпраці з ЄС, у тому числі на високому рівні, з метою зміцнення європейської енергетичної безпеки, повного використання наявних газотранспортних систем, повного застосування законодавства ЄС, синхронізації електричних мереж та запобігання використанню енергії як зброї.

Ми відзначили необхідність посилення сполученості та транспортних зв'язків між ЄС та «асоційованим тріо», у тому числі шляхом лібералізації ринку автотранспортних перевезень, розвитку транспортних коридорів, а також реалізації спільних інфраструктурних проєк-

тів за підтримки Економічного та інвестиційного плану Східного партнерства.

Ми визнали, що драматичні зміни ситуації у Східному партнерстві та Чорноморському регіоні після 5-го саміту Східного партнерства у 2017 році, включно з безпекою, енергетикою, охороною здоров'я та іншими новими викликами, повинні спільно вирішуватися країнами-партнерами у тісній співпраці з ЄС. Ми наголошуємо на тому, що постійна дестабілізація та порушення принципів міжнародного права в багатьох частинах регіону Східного партнерства становлять серйозну загрозу для миру, безпеки та стабільності у Європі.

Ми привітали активні зусилля ЄС у врегулюванні конфліктів та процесах зміцнення довіри та закликали до посилення його ролі у сприянні миру та стабільності в регіоні Східного партнерства, використовуючи всі доступні інструменти, в тому числі відповідні обмежувальні заходи, коли це необхідно. Ми закликали лідерів ЄС розглянути ці питання на засіданні Європейської Ради 16 грудня 2021 року.

Ми нагадали, що спроби анексії Росією та незаконна окупація територій Грузії, її агресія на сході України та тимчасова окупація Криму, а також невирішений конфлікт у Придністровському регіоні Республіки Молдова становлять серйозну загрозу для регіону та Європи в цілому.

Ми знову рішуче засудили явне порушення суверенітету й територіальної цілісності низки держав Східного партнерства, включно з розпалюванням та підтримкою конфліктів, використанням дезінформації та кібератак, посиленням мілітаризації регіону, порушенням прав людини або проведенням виборів на тимчасово окупованих територіях.

Ми також відзначили важливість подальшого підвищення стійкості та співробітництва у сфері спільної політики безпеки та оборони (СПБО) та спільної зовнішньої політики та політики безпеки (СЗБП) з ЄС та нагадали про спільне зобов'язання просувати принципи, закріплені в угодах про асоціацію. Ми очікуємо на розвиток співпраці з агентствами та механізмами ЄС, включно з Європейським фондом миру та участю в проектах PESCO. Ми також висловили зацікавленість у діалозі з ЄС у межах ініціативи «Компас безпеки».

Ми підтвердили нашу рішучість, підкріплену сильною волею наших народів, діяти в напрямку членства у Європейському Союзі. У цьому зв'язку ми закликаємо Європейський Союз підтримати суверенний вибір наших держав разом з усіма відповідними кроками, зробленими нами в напрямі європейської інтеграції, та визнати європейську перспективу Грузії, Республіки Молдова та України.

За результатами 6-го саміту Східного партнерства прийнято спільну заяву сторін. Ключові положення цієї заяви такі:

- Підтверджено суверенне право кожного партнера вибирати рівень амбіцій і цілей, до яких він прагне у своїх відносинах з ЄС. Визнано європейські прагнення та вибір асоційованих партнерів – України, Грузії, Молдови.
- Підтримка ЄС територіальної цілісності, незалежності і суверенітету партнерів у межах міжнародно визнаних кордонів.
- Акцентовано продовження дестабілізації та порушення принципів міжнародного права у регіоні СхП, які становлять загрозу миру, безпеці та стабільності.

- Підтримано активізацію зусиль з посилення енергетичної безпеки та запобігання використання газу як зброї. ЄС підтримує модернізацію національних газотранспортних систем.
- Наголошено на необхідності зміцнення безпеки, а також кіберстійкості, посилення діалогу з питань безпеки, боротьби з дезінформацією.
- ЄС підтримує активізацію зусиль країн-партнерів для досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року та об'єднання зусиль для прискорення процесу енергетичного переходу.
- ЄС готовий підтримати країн-партнерів у запровадженні ефективних схем скорочення викидів вуглецю та/або політики введення вуглецевого податку, узгоджених з політикою ЄС, зокрема в контексті майбутнього Механізму прикордонного вуглецевого коригування (СВАМ).
- ЄС визнано ініціативу трьох асоційованих партнерів щодо розширення співпраці з ЄС та відзначено посилення координації між ними з питань, що становлять спільний інтерес, пов'язаних з імплементацією Угод про асоціацію та зон вільної торгівлі.
- Відзначено перспективу подальшої поступової економічної інтеграції до внутрішнього ринку ЄС.
- Виокремлено сфери посиленої секторальної співпраці, зокрема зеленої та цифрової трансформації, конективності, енергетичної безпеки, юстиції та внутрішніх справ, стратегічної комунікації та охорони здоров'я.
- ЄС залишається відкритим для співпраці з третіми країнами в кожному окремому випадку на

основі спільних цінностей, зокрема доповнюючи інші регіональні формати.

- У сфері інвестицій та доступу до фінансування акцент зроблено на покращенні доступу до фінансування для малих і середніх підприємств шляхом надання ЄС 1 млрд. євро фінансування в національній валюті та підтримки 500 000 МСП.
- Передбачені інвестиції в модернізацію 3000 км пріоритетних доріг і залізниць вздовж розширеної мережі TEN-T з метою її завершення до 2030 року.
- Ухвалено Економічний та інвестиційний плани для СхП з фінансуванням у розмірі 2,3 млрд євро з потенціалом мобілізації до 17 млрд євро⁵⁵.

Література до теми

1. Долинська С. Східному партнерству десять років: що отримала Україна і чи буде ЄС переглядати свою політику //Сьогодні. 2019. 12 січня.URL: <https://ukr.segodayna.ua/ukraine/vostochnomu-partnerstvu-desyat-let-chtopoluchila-ukraina-i-budet-li-es-peresmatrivat-svoypolitiku-1205243.html>
2. Східне партнерство ЄС: додаткові можливості для євроінтеграції України / [І.Ф.Газізулін, М.М.Гончар та ін.]; за ред.. В. Мартинюка; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К.: [Агенство «Україна»], 2009. – 84 с. – Кн.-переверт.
3. Мартинюк В. Безпека для Східного партнерства: які зміни варто лобювати Україні // Європейська правда.

⁵⁵ Спільна декларація за підсумками шостого саміту Східного партнерства. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/node/4355>

- 2017.20 листопада. URL:<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/11/20/7073879/>
4. Східне партнерство: Україна демонструє прогрес у І7 із 20 сфер // Українська правда. 2018. 2 листопада. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/11/2/7197046/>
 5. Спільна декларація саміту східного партнерства // Європейська правда. 2017. 24 листопада. URL:<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/11/24/7074139/>
 6. Коваль Н. Східне партнерство не може стати тим форматом, який додасть нових смислів європейській інтеграції України // Дзеркало тижня. 2017. 29 листопада. URL: https://dt.ua/POLITICS/shidne-partnerstvo-nemozhe-stati-tim-formatom-yakiy-dodast-novih-smisliv-yevropeyskiy-integraciyi-ukrayini-ekspert-261785_.html
 7. Коваль Н. Стійкість, стабільність, стагнація — три «с» Східного партнерства // Дзеркало тижня. 2017. 2-8 грудня(№46). URL:https://dt.ua/international/stiykist-stabilnist-stagnaciya-tri-s-shidnogo-partnerstva-261758_.html
 8. Максак Г. Нові завдання для МЗС: експертний погляд на зовнішню політику // Європейська правда. 2019. 18 січня. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/experts/2019/01/18/7091738>
 9. Артёмов І., Гончар А. Сучасні концепції міжнародних відносин та безпекові фактори зовнішньої політики України. // Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць. Вип. 2 (21). /ред.кол.: І.В. Артёмов (гол. ред.) та ін. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2018. 272 с.
 10. Саміт Україна-ЄС. // Європейська правда. Жовтень 2020. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/10/6/7115044/>
 11. Україна дипломатична: науковий щорічник. URL: https://gdip.com.ua/files/file/Diplomatic%20Ukraine/Diplomatic_Ukraine_2020.pdf

12. Україна, Грузія и Молдова призывают ЕС углубить интеграцию. URL: <https://korrespondent.net/ukraine/4322766-ukraina-hruziya-y-moldova-pryzyvauit-es-uhlubyt-yntehratsyui>
13. Кулеба озвучив три очікування України від формату «Східного партнерства». URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2021/11/15/7314062/>
14. Україна, Грузія та Молдова узгодили пріоритети співпраці з ЄС. URL: <https://korrespondent.net/ukraine/4409945-ukraina-hruziya-y-moldova-sohlasovaly-pryorytety-sotrudnychestva-s-es>
15. Спільна заява глав держав/урядів «Асоційованого тріо» – Грузії, Республіки Молдова та України за підсумками 6-го саміту Східного партнерства. URL: <https://www.president.gov.ua/news/spilna-zayava-glav-derzhavuryadiv-asocijovanogo-trio-gruziyi-72097>
16. Спільна декларація за підсумками шостого саміту Східного партнерства. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/node/4355>

Інформаційні ресурси

1. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua/>.
2. «Дзеркало тижня. Україна». URL: <http://dt.ua/>.
3. «Європейська правда». URL: <https://www.eurointegration.com.ua/>
4. «Українська правда». URL: <http://www.pravda.com.ua/rus/>.
5. Центр Разумкова. URL: <http://razumkov.org.ua/ukr/journal.php>.
6. Науковий журнал «Стратегічна панорама». URL: <http://www.niss.gov.ua/catalogue/5/>